

Rīcības sistēma saistībā ar skolotāja profesijas pievilcīguma veicināšanu

[02.02.2023. versija, kas jāpieņem Eiropas nozaru sociālā dialoga izglītības komitejai 2023. gada 14. decembra plenārsēdē]

*** Lūdzu, ņemiet vērā: šis projekts vispirms tika apspriests konsultāciju grupas sanāksmē 2022. gada 11. oktobrī. Pēc šīs sanāksmes notika rakstveida konsultācijas ar konsultāciju grupas locekļiem. Pēc tam ETUCE un EFEE sekretariāti sagatavoja projekta dokumentu, kas bija jāizsniedz pirms ESSDE plenārsēdes (14. decembrī) un tika apspriests ar visiem delegātiem. Projekts, kas tika izveidots pēc domu apmaiņas ESSDE plenārsēdē, tika prezentēts projekta noslēguma konferencē Varšavā (2023. gada 30.–31. janvārī). Pēdējā konsultāciju grupas sanāksmē, kas 31. janvāra pēcpusdienā — noslēguma konferences laikā — norisinājās Varšavā, tika sagatavota šī kopīgā politikas dokumenta galīgā versija. Šis teksts jāpieņem ESSDE plenārsēdē 2023. gada 14. decembrī. ***

Šajā tekstā izklāstīta Rīcības sistēma saistībā ar skolotāja profesijas pievilcīguma veicināšanu, par kuru ir vienojusies Eiropas Izglītības arodbiedrību komiteja (ETUCE) un Eiropas Izglītības darba devēju federācija (EFEE). Kā norādīts Eiropas nozaru sociālā dialoga izglītības komitejas (ESSDE) darba programmā 2020.–2021. gadam, ETUCE un EFEE locekļi ir apņēmušies “sniegt ieguldījumu skolotāja profesijas pievilcīguma veicināšanā” un “veicināt sociālo dialogu, veidojot spējas”. Pamatojoties uz to, ESSDE 2018. gadā pieņēma ETUCE un EFEE [“Deklarāciju rīcībai skolotāja profesijas pievilcīguma veicināšanai”](#). Pašreizējā ESSDE 2022.–2023. gada darba programmā 2022.–2023. gadam ir apstiprināta sociālo partneru iesaistīšanās izglītībā, lai stiprinātu sociālo dialogu un spēju veidošanu izglītības nozarē (2. darbība) un “sagatavotu pamatu Rīcības sistēmas saistībā ar skolotāja profesijas pievilcīguma veicināšanu, izmantojot efektīvu sociālo dialogu, pieņemšanai” (3. darbība).

ETUCE un EFEE, kā arī to attiecīgie locekļi vienojas par tālāk aprakstītajām darbībām, kas jāievieš Eiropas, valstu un vietējā līmenī ar mērķi paaugstināt skolotāja profesijas pievilcīgumu ikvienā izglītības nozares, tostarp bērnu pirmmācības, profesionālās izglītības un apmācības, augstākās izglītības un pētniecības jomas, iestādē:

Sociālo partneru lomas izglītībā atzīšana un sociālā dialoga īstenošana

1. Cieņa pret sociālajiem partneriem un to pilntiesīga iesaistīšana ar izglītību un nodarbinātību saistīto problēmu izglītības jomā risināšanā visos līmeņos, lai stiprinātu sociālo dialogu starp dažādu līmeņu valsts, arodbiedrību un darbinieku organizācijām.
2. Sociālā dialoga un koplīguma sarunu veicināšana un īstenošana Eiropas, valsts un vietējā līmenī, lai nodrošinātu godīgus un iekļaujošus darba apstākļus skolotājiem, skolu vadītājiem un citiem izglītības jomas darbiniekiem.
3. Mehānisma valsts līmenī, lai ļautu iestādēm, kuras atbild par skolotāju atalgojumu un ir atzītas saskaņā ar valsts tiesību aktiem, nodrošināšanas veicināšana.

Darba apstākļi

4. Adevātā algu, kas ir konkurētspējīga attiecībā pret darbiem, kuriem nepieciešama salīdzināma kvalifikācija (attiecīgajā jurisdikcijā), veicināšana un darba samaksas nevienlīdzības novēršana, piedaloties koplīguma sarunās, noslēdzot kolektīvos līgumus un/vai ietekmējot valsts tiesību aktu pieņemšanu saistībā ar ierēdņu algām, ņemot vērā pieaugošo dzīves dārdzību Eiropā un Eiropas Direktīvu par adekvātām minimālajām algām (Direktīva (ES) 2022/2041).
5. Līderības sadarbības jomā un starp kolēģiem īstenošana izglītības iestādēs un sistēmās, (a) lai izveidotu nosacījumus pozitīvai videi izglītības iestādēs ar demokrātisku iecietības, līdztiesības, cieņpilnu, profesionālu pārrunu, iekļautības un sadarbības kultūru un (b) lai veicinātu mācīšanu, mācīšanos un novērtējumu.
6. Drošu, paredzamu un pievilcīgu nodarbinātības apstākļu skolotājiem viņu karjeras sākumposmā veicināšana, lai mazinātu šo skolotāju atbiruma līmeni gan sākotnējās skolotāju izglītības/apmācības periodā, gan viņu profesionālās karjeras sākumperiodā saskaņā ar Direktīvu par pārredzamiem un paredzamiem darba apstākļiem Eiropas Savienībā (Direktīva (ES) 2019/1152).
7. Darba organizācijas un laika režīma, kas pielāgoti kvalificētiem skolotāju, skolu vadītāju un citiem izglītības darbinieku vajadzībām, nodrošināšana, vienlaikus gādājot par pedagoģisko nepārtrauktību skolniekiem un studentiem.
8. Politiku, kuru mērķis ir atbalstīt atbilstīgu un ilgtspējīgu darba slodzi, mobilitāti, dzimumu līdzsvaru, papildu skolotāju, skolu vadītāju un citu izglītības darbinieku pieņemšanu darbā, ieviešana.
9. Inovatīvu pasākumu, lai mudinātu skolotājus viņu karjeras vidējā un beigu periodā palikt profesijā, piemēram, pielāgota līdzsvara starp mācīšanu un citiem pienākumiem, kas atspoguļo šo skolotāju attīstītās profesionālās zināšanas un kompetences un izriet no tām, ieviešana.
10. Pakāpes, līdz kādai skolotāju faktiskais darba laiks pārsniedz darba laiku klasē, atzīšana un pareiza skolotāju faktiskās darba slodzes, tostarp neapmaksāto virsstundu, izvērtēšana.

Sākotnējā skolotāju apmācība un pastāvīga profesionālā attīstība

11. Skolotāja profesijas pamata pedagoģiskās dimensijas atzīšana, novērtēšana un atbalsts, izmantojot atbilstošus rīkus un pastāvīgu profesionālo attīstību.
12. Jaunu stratēģiju attīstīšana un nozares reformu programmu, kuru mērķis ir veicināt skolotāja profesijas pievilcību, piem., sākotnējās skolotāju izglītības, ievadīšanas amatā fāzes, pastāvīgas profesionālās attīstības, pienācīgu darba apstākļu, atbilstīgas un ilgtspējīgas darba slodzes, mobilitātes, dzimumu līdzsvara, papildu skolotāju, konfliktu pārvaldības prasmju u. c. jomās, ieviešana.

13. Stratēģiju, reformu un programmu izstrāde, lai nodrošinātu augstu sākotnējās skolotāju izglītības, ievadīšanas amatā fāzes, pastāvīgas profesionālās attīstības standartu, atbilstības uzturēšanu un nozīmīgu pārkārtošanos (piem., digitālās un zaļās) aptveršanu.
14. Atbalsta ieejas ceļu un saglabāšanas prakšu izveide, paaugstinot ievadīšanas amatā apmācības un padomu sniegšanas kvalitāti, atzīšana, ka šīm programmām ir galvenā loma jaunu skolotāju integrēšanā profesijā (nodrošinot viņiem atjauninātus kvalitatīvus pedagoģijas, didaktikas un skolotāju apmācības materiālus, alternatīvas mācīšanās metodes, mācību programmu atjauninājumus) un ka tās ietver augsti kvalificētu padomdevēju un apmācāmo novērtēšanas metožu izmantošanu, lai veicinātu jauno kolēģu profesionālo socializāciju.
15. Bezmaksas, kvalitatīvu, iekļaujošu un pieejamu sākotnējo izglītības un pastāvīgas profesionālās attīstības programmu atzīšana par būtiskām regulārai skolotāju un pasniedzēju pedagoģisko, emocionālo un sociālo kompetenču atjaunināšanai un šādu programmu apguves veicināšana.

Mācību programma un autonomija

16. Sistēmu un mācību programmu pārveidošana (ja tā ir piemērojama, notiek kopīgi un tai ir pietiekami daudz resursu), ieviešot jaunas darba ar apmācāmajiem metodes un formas, lai nodrošinātu optimālu attīstību saskaņā ar viņu spējām un vēlmēm.

Ieguldījumi mācīšanas pievilcības veicināšanā

17. Ieguldījumu kvalitatīvā, iekļaujošā, pievilcīgā un novatoriskā izglītībā, tostarp mērķa ieguldījumu, pienācīgas un atbalstošas darba vides skolotājiem, skolu vadītājiem un citiem izglītības darbiniekiem nodrošināšanā un kvalitatīvas un iekļaujošas mācīšanas uzlabošanā, veicināšana.
18. Iniciatīvu, tostarp saistībā ar dzīvotspējīgu karjeras struktūru un veicināšanas iespējām, nodrošināšana, lai mudinātu skolu vadītājus un skolotājus sniegt ieguldījumu un stiprināt sadarbības kultūru, kas gan palielina skolotāja profesijas pievilcību, gan uzlabo līdztiesību un apmācāmo rezultātus.
19. Ilgtspējīgu ieguldījumu un iniciatīvu mehānismu veicināšana, lai uzlabotu skolotāju dalību sākotnējās skolotāju izglītības un pastāvīgas profesionālās attīstības programmās.

Veselības aizsardzība un drošība

20. Ilgtspējīgu, pienācīgu darba apstākļu, kas definēti Starptautiskās Darba organizācijas programmā pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai (1999), nodrošināšana un skolotāju labklājības, veselības aizsardzības un drošības veicināšana, atbalstot izglītības iestādes, lai novērstu riskus un samazinātu psihosociālos apdraudējumus saskaņā ar atbilstošiem valstu tiesību aktiem, piemēram, ar darbu saistīto stresu, izdegšanu, depresiju, pārslodzi,

ekstensifikāciju un intensifikāciju,¹ kas var ietekmēt skolotāju veselību un likt skolotājiem priekšlaicīgi pamest profesiju.

21. Skolotāju, instruktoru, pasniedzēju, skolu vadītāju, citu izglītības darbinieku, izglītības jomas strādnieku pārstāvju un darbinieku zinātības par veselību uzlabošana, lai vairotu informētību par veselības aizsardzības un drošības pasākumu un risku novērtēšanas svarīgumu darbavietā izglītības jomā svarīgumu.
22. Tiesību atslēgties no darba ievērošana, lai novērstu līdzsvara zudumu skolotāju, skolu vadītāju un citu izglītības darbinieku profesionālajā un privātajā dzīvē.
23. Darba un privātās dzīves līdzsvara veicināšana, nepieļaujot un kontrolējot pārmērīgu darba slodzi un ar darbu saistītu stresu.
24. Daudznozaru vadlīniju cīņai ar trešās personas vardarbību un uzmākšanos saistībā ar darbu (2011) apguves un ieviešanas, ieguldījuma sniegšanas to pārskatīšanā sadarbībā ar citiem parakstītājiem, atbalsta ES Direktīvai par seksuālas uzmākšanās un vardarbības apkarošanu, ES vispārīgās direktīvas par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā (89/391/EEK), Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ieviešanas un Starptautiskās Darba organizācijas Konvencijas Nr. 190 ratifikācijas veicināšana,
25. Tiešsaistes interaktīvo risku novērtēšanas rīku izmantošanas locekļu vidū veicināšana pašnovērtējuma veikšanai izglītības nozarē, pēc nepieciešamības pielāgojot tos.
26. Atbalsts ieguldījumiem veselīgu, ilgtspējīgu un elastīgu izglītības iestāžu infrastruktūru nodrošināšanā.

Skolotāja profesijas statuss

27. Profesionālās autonomijas un akadēmiskās brīvības skolotājiem un profesionālās autonomijas izglītības iestāžu vadītājiem veicināšana, lai koleģiālā procesā pieņemtu lēmumu par vispiemērotāko pieeju vietējos apstākļos, specifiskos kontekstos un atbilstoši apmācāmo individuālām vajadzībām jebkurā mācību programmu sistēmā, lai nodrošinātu kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību.
28. Pievēršanās izaicinājumiem līdztiesības un dažādības jomā saistībā ar mācībspēkiem, izmantojot darbā pieņemšanas, izaugsmes un apmaksas politikas un prakses, kuru mērķis ir piesaistīt un saglabāt mācību personālu, kas atspoguļo daudzveidību sabiedrībā, kurai tas kalpo.
29. Atbilstošu pasākumu veikšana, lai sasniegtu lielāku dzimumu līdzsvaru, novērstu sieviešu un vīriešu atalgojuma atšķirības un nodrošinātu, ka tiek uzturēta maksimāla darba apstākļu un algu pievilcība un konkurētspēja, lai piesaistītu labākos iespējamus kandidātus uz skolotāja profesiju.

¹ Skolotāju darba slodzes "ekstensifikācija" attiecas uz ilgāku darba laiku, darba slodzes "intensifikācija" — uz to, cik pūļu tiek pielikts norādītajās stundās.

30. Skolotāja profesijas statusa un sabiedrības uztveres par skolotāja profesiju uzlabošana, izmantojot sabiedriskās kampaņas, lai reklamētu profesiju plašā sabiedrībā, jo īpaši pirmsaugstskolas un vidusskolas vecuma grupā, kā arī sadarbību starp sociālajiem partneriem izglītības jomā un izglītības iestādēm saskarsmē ar plašāku sabiedrību.

Turpmākie pasākumi, kas jāveic sociālajiem partneriem

31. *ETUCE, EFEE* un to attiecīgie locekļi trīs gadus pēc sistēmas pieņemšanas apņemas veikt kopīgo ieviesto sociālo partneru pasākumu, kas aprakstīti šajā dokumentā, novērtējumu.

* * *